

Pregled čiščenja jam med letoma 2018 in 2021

Jamarji opažamo, da procesi razgradnje snovi pri pogojih, kot so v jamah, potekajo izredno počasi. V jamskem okolju ni sončne svetlobe, ni erozije, temperatura je stalna in relativno nizka, kar vse zavira procese razgradnje, le stalna visoka vlaga pospešuje korozijo in tako povzroči hitrejši razpad določenih nevarnih snovi.

Zakaj tak uvod? Vse smeti, odvržene v jamo, bodo tam ostale zelo dolgo in bodo zelo počasi razpadale. Ves čas razpadanja se bodo sproščale nevarne snovi in onesnaževale podtalnico, kraške izvire in s tem ogrožale tudi vse uporabnike vode. Če hočemo imeti čisto in neoporečno vodo, moramo zato iz podzemlja odpadke odstraniti!

V Jamarskem klubu Novo mesto imamo nenapisano pravilo, da vsako leto očistimo vsaj eno jamo, včasih nam uspe opraviti tudi več tovrstnih čistilnih akcij. Od leta 1992, ko smo očistili prvo jamo, smo do konca leta 2021 organizirali 35 čistilnih akcij v 30 različnih jamah. Iz njih smo potegnili okoli 360 m³ odpadkov.

Preglednica 1: Očiščene jame med letoma 1993 in 2021.

Leto	Jama	Kat. št.	Količina [m ³]
1993	Badovinčeva jama na Lavtrcah	5568	1
1994	Mihovska jama	6484	2
1996	Kotarjeva prepadna	187	4
2001	Pristavska jama	2117	30
2001	Shornica	2358	5
2003	Jama nad izvirom Težke vode	5146	1
2003	Badovinčeva jama na Lavtrcah	5568	–
2003	Brezno pod Mehovskim hribom	5565	1
2003	Ribičevo brezno	–	1
2004	Ratnovec	5679	1
2004	Čebularica	5145	1
2004	Brezno 2 v Kančen dolu	5570	1
2004	Brezno pri Gorenjem Suhadolu	–	1

Leto	Jama	Kat. št.	Količina [m ³]
2006	Malisnica	–	2
2007	Ela	4837	1
2010	Jama Grč vrh 3	10684	–
2011	Jama Grč vrh 3	10684	7
2011	Grč vrh 2	–	1
2011	Hudičeva jama	2345	5
2011	Novakova jama	–	10
2012	Grč vrh 4	–	12
2012	Županova jama	27	1
2014	Slugova jama	1055	1
2015	Mišnica	185	15
2016	Schaffeichloch	2293	25
2016	Mala Stankova jama	3202	14
2016	Müllerloch	2429	13
2017	Müllerloch	2429	80
2018	Mala Vratnica	164	5
2018	Brezno v Debliških livadah	11947	29
2019	Brezno v Debliških livadah	11947	9
2019	Jama Grč vrh 1	9137	5
2020	Brezno 3 pri grobišču	13707	45
2021	Mala Knežja jama	667	7

Mala Vratnica – odpadki v vhodnem breznu pred začetkom čiščenja. FOTO LEOPOLD BREGAR

V petletnem obdobju, ki ga pokriva ta zbornik, smo organizirali čistilne akcije, navedene v nadaljevanju.

Mala Vratnica, kat. št. 164

Leta 2018 smo čistili dva objekta. Najprej smo organizirali in izpeljali medklubsko čistilno akcijo v breznu Mala Vratnica pri Rdečem Kalu. Poleg članov našega kluba so sodelovali še jamarji iz JK Brežice in JK Krka. Akcija je potekala 15. septembra v sklopu svetovne pobude Očistimo svet, v sodelovanju z Občino Mirna Peč, ki je poskrbela za odvoz odpadkov. Šestnajst jamarjev iz treh klubov je v celodnevni akciji očistilo vhodno 25 m globoko brezno, v katerem so bili različni odpadki. Dvignili smo jih s pomočjo traktorskega vitla in ob vseh težavah ob dviganju ugotovili, kako učinkovito je dviganje s pomočjo tovornjaka z dvigalom. V devetnajstih dvigih smo iz jame potegnili približno 5 m³ gum, kovinskih in drugih odpadkov – vse, od peči za kuhanje žganja, do peči za centralno kurjavo.

Medklubska čistilna akcija v Mali Vratnici – zbiranje odpadkov v jami. Foto TOMAŽ BUKOVEC

Sortiranje odpadkov po izvleku iz Male Vratnice. FOTO TOMAŽ BUKOVEC

Brezno v Debliških livadah, kat. št. 11947

Na podlagi naročila vladne Komisije za reševanje vprašanj prikritih grobišč smo od 19. do 21. oktobra in nato še 11. novembra 2018 čistili Brezno v Debliških livadah blizu Željn. S čiščenjem je komisija želela preveriti, ali so pod komunalnimi odpadki tudi posmrtni ostanki žrtev povojnih pobojev, kot je bilo zaslediti v literaturi.

Čiščenja in izvleka odpadkov smo se lotili s kamionskim dvigalom. Odpadki so bili večinoma drobni, zato smo v breznu sode in vreče polnili s strganjem slojev z motikami ali lopatami. Odpadke smo na površju odlagali v kontejnerje in nato odložili na deponiji kot komunalne odpadke. Po odstranitvi treh metrov odpadkov smo naleteli na predmete, ki so pripadali žrtvam povojnih pobojev. V prvem terminu nismo odstranili vseh odpadkov, zato smo nadaljevali še v novembru, ko smo iz brezna odstranili večji del odpadkov. Nedotaknjene smo pustili plasti, ki so izhajale iz časa neposredno po drugi svetovni vojni.

V letu 2019 smo v istem breznu, tokrat kot podizvajalci arheologov, izkopali in izvlekli predmete, ki so pripadali žrtvam povojnih pobojev. Dela smo se lotili 9. junija. V breznu smo ločevali najdbe od inertnega materiala in jih ločeno izvlekli iz brezna. Arheologi so inertni material pregledali z detektorjem kovin, najdbe očistili in ločili ter pripravili za nadaljnjo obdelavo. Drobir iz okolice najdb so presejali na finih sitih.

Iz Brezna v Debliških livadah smo izvlekli 30 m³ komunalnih odpadkov, 9 m³ skal in kamenja ter 3 m³ arheološkega materiala. Skupaj je v petih dneh čiščenja sodelovalo 43 jamarjev.

Brezno 3 pri grobišču – izvlek najdb iz jame. Foto Tomaž Grdin ►

Brezno v Debliških livadah. FOTO TOMAŽ BUKOVEC

Jama Grč vrh 1, kat. št. 9137

Dne 23. marca 2019 smo očistili Jamo Grč vrh 1 v občini Mirna Peč. Po nam znanih podatkih smo tako očistili še zadnje močno onesnaženo brezno v občini, po zaslugi naših članov, krajanov in seveda Občine Mirna Peč, ki je poskrbela za odvoz odpadkov. Na enodnevni akciji smo iz brezna ročno potegnili 47 kosov 50-litrskih vreč za odpadke, kar je približno 4 m³ in za 1 m³ različnih železnih odpadkov. Transport odpadkov od brezna do prikolice smo izpeljali s pomočjo samokolnice. Akcija ni minila brez najdbe neeksploziranih ubojnih sredstev. Za minometno mino italijanske izdelave je poskrbela enota Civilne zaščite. Čistilne akcije, ki je bila medijsko izredno dobro predstavljena, se je udeležilo 12 članov kluba.

Brezno 3 pri grobišču, kat. št. 13707

Leto 2020 je bilo prvo leto epidemije koronavirusa, ko so se načrti podirali kot hišice iz kock. Kljub omejitvam druženja smo zaradi najdbe človeških ostankov izpeljali čiščenje Brezna 3 pri grobišču. Več o najdbah in poteku čiščenja je opisano v ločenem prispevku v tem zborniku. Čiščenje je potekalo v dveh fazah. V prvi smo 12. julija kot podizvajalci arheologov izpeljali sanitarno čiščenje, pri katerem smo iz brezna ročno potegnili 16 malih vreč s posmrtnimi ostanki žrtev in dve mali vreči najdb. Sodelovalo je šest jamark in jamarjev.

Druga faza, katere cilj je bil popolna odstranitev vseh posmrtnih ostankov in najdb iz brezna, je potekala od 12. do 14. avgusta 2020. Za izvlek smo uporabili kamionsko dvigalo, ker smo iz brezna potegnili tudi skale in drobir, s katerimi so bile prekrite žrtve. Iz brezna smo odstranili 17,5 m³ kamnja, 6,5 m³ zemlje, pomešane z drobirjem, 80 velikih vreč s posmrtnimi ostanki žrtev in 12 velikih vreč z najdbami. Pri čiščenju je sodeloval 19 jamark in jamarjev.

Mala Knežja jama. FOTO MARKO PRŠINA

Mala Knežja jama, kat. št. 667

V letu 2021, drugem letu epidemije koronavirusa, nam je kljub omejitvam uspelo očistiti vsaj en objekt. Iz Male Knežje jame smo ob pomoči družbe Slovenski državni gozdovi in Zavoda za gozdove Slovenije, Območne enote Novo mesto, na enodnevni akciji s traktorskim vitlom potegnili 14 velikih kamionskih pnevmatik. Na akciji, v kateri je največji del čiščenja opravila gozdarska tehnika, je sodeloval en naš član, med gozdnimi delavci, ki so upravljali tehniko, pa naš bivši član. Akcija odstranjevanja pnevmatik iz naravnega okolja Kočevskega Roga se je na pobudo našega kluba nadaljevala še v letu 2022, ko so bile iz štiridesetih različnih lokacij z območja treh občin odstranjene avtomobilske, kamionske in traktorske pnevmatike.

